

Havf ve Reca; Korkunun ve Ümidin Ölçüsü

Havf

Havf, Cenab-ı Hakk'ın azamet ve kibriyasından, celâlî isimlerinin tecellisinden korkmaktır.

Şuurlu bir mümin Cenab-ı Hakk'a karşı işlemiş olduğu günah ve isyanlarından dolayı fevkalade mahzun ve müteessir olmalıdır. Bu, imanın, kulluğun, edep ve hayânın gereğidir. İnsan Cenab-ı Hakk'ın emirlerini yapıp yasaklarından sakınmalı, her zaman korku ve ümit arasında yaşamalıdır. Ne, yaptığı hayır ve hasenata güvenmeli, ne de günahlarından dolayı ümitsizliğe düşmelidir.

Eğer bir kul yapmış olduğu ibadetlerine güvenir ve onlara itimat ederse gurura düşer. Zira ibadete güvenmek gururdur, gurur ise en büyük günahlardan biridir ki, kişiyi elim akıbeta duçar eder. Cenab-ı Hak bir hadis-i kudside şöyle buyurur: "Benim sadık kullarıma söyle yapmış oldukları ibadetlerinden dolayı gururlanmasınlar. Şayet mağrur olurlarsa onlara şiddetli azap ederim. Günahkâr kullarıma da söyle benim deryalardan daha vasi olan geniş rahmetimden ümit kesmesinler, ben onları af ve mağfiretime nail ederim."

Gurur kişinin yaptığı hasenat ve ibadetlerine güvenmesidir. Böyle bir insan, yaptığı iyiliklerin, hayır ve hasenatın kendisini kurtaracağını düşünerek akıbetinden emin olur ki, bu da çok tehlikeli bir haldir ve insanı dalalete götürür. Bediüzzaman Hazretleri bu hakikati şöyle ifade eder:

"... a'male güvenmek ucbdur. İnsanı dalalete atar. Çünkü insanın yaptığı kemalât ve iyiliklerde hakkı yoktur; mülkü değildir, onlara güvenemez."[\[1\]](#)

Evet, hiç kimse akıbetinden ve Allah'ın azabından emin olamaz. Allah'ın azabından emin olmak, O'nun gazabını celp etmeye vesiledir. O halde insan 'havf ve reca', yani korku ve ümit arasında olmalı, yani hem Allah'ın azabından korkmalı hem de O'nun rahmetinden ümit kesmemelidir.

Ebu Hazim Hazretleri şöyle buyuruyor:

"Bir kişinin yaptığı iyiliklerine ve ibadetlerine güvenmesinden daha zararlı ne olabilir? Kişiyi mahzun ve mükedder eden bir seyyiden daha faydalı ne olabilir ki o kişinin tövbe ve istiğfar etmesine vesiledir. Zira süruru icap eden hasene; gurur, ucup, kibir ve benliğe vesile olduğundan sahibini

hüzne ve kedere gark eder.”

Bişr bin el-Mansur ibadete çok düşkün biri idi. Bir gün namazı fazla uzattı, arkadan bir adam onu takdirle seyrediyordu. Bunun farkına varan Bişr,

“Sen benim ağır namaz kıldığıma bakma, aslında bu mühim bir iş değildir. İblis de uzun zaman melekler arasında ibadet ettikten sonra gideceği yere gitti.”

dedi. Bu söz, namazı hafife almak kastıyla değil, yapılan ibadetin insanı ucba götürme tehlikesine dikkat çekmek için beyan edilmiştir.

Evet, insan yaptığı hayır ve hasenatına ve ibadetine güvenemez. Çünkü kişinin işlediği haseneler ve yaptığı ameller kendi malı değildir, onlarda bir hakkı yoktur. Nitekim bir ayette mealen şöyle buyrulur:

“Sana gelen her iyilik Allah’tandır. Sana gelen her kötülük ise nefsendendir.”[\[2\]](#)

Buna göre insana her ne iyilik, hayır, hasene, maddî ve manevî menfaat isabet etse, bunlar hep Allah’ın lütuf ve ikramı, kerem ve ihsanıdır. İnsandaki güzel sıfatlar, âli hasletler ve ulvi meziyetler ancak ve ancak Cenab-ı Vacibü’l-vücut Hazretleri’nin birer ihsanıdır. Kişinin güzel meziyetleri kendisinin bir kesbi olarak görmesi onu gurura götüren azim bir hatadır. Ancak insandan sadır olan günah ve kusurlar ise kendi nefsendendir.

“Binaenaleyh malikiyet davasından vazgeç. Kendini mehasin ve kemalâta masdar olduğunu zannetme. Ve kat’iyyen bil ki, senden sana yalnız noksan ve kusur vardır. Çünkü sû’-i ihtiyarınla, sana verilen kemalâtı bile tağyir ediyorsun. Senin hanen hükmünde bulunan cesedin bile emanettir. Mehasinin hep mevhubedir; seyyiatın meksûbedir.”[\[3\]](#)

Bir mümin kendinden sudur eden bütün meziyet ve güzelliklerin Allah u Azimüşşan’ın birer lütfu ve ihsanı olduğunu bilmekle gurur afetinden kurtulur. Arıyı, bal yapabilecek, ipek böceğini de ipek dokuyabilecek istidatta yaratan Halık-ı

Hakim, insanı da hayırlı işler yapabilecek fitratta halk etmiştir. Dolayısıyla, insanda görülen bütün iyilik ve güzellikler Cenab-ı Hakk'ın ona harika bir istidat lütfetmesinin neticesidir. Böyle düşünen bir mümin gururdan kurtulur, güzelliklerine güzellik katar, şükrünü daha da ziyadeleştirir. O hâlde, arı, balıyla; ipek böceği, ipeği ile iftihar edemeyeceği gibi, insan da kemaliyle ve yaptığı ibadetleriyle iftihar edemez. Bediüzzaman Hazretleri bu hakikati şöyle ifade eder:

“Hasenatı isteyen, iktiza eden Rahmet-i İlâhiyye ve icad eden Kudret-i Rabbanıyye'dir...” [4]

Bir kul işlediği güzel amellerle iftihar edemez ve gururlanamaz. Şeytan gururdan dolayı ebedî felakete sürüklenirken, Hz. Âdem (as.) tövbe, istiğfar ve dua neticesinde sonsuz saadete mazhar oldu. Bir kul, iman, marifet, tefekkür, ubudiyet, namaz, niyaz, zikir ve tespih gibi ulvi hakikatlerle Cenab-ı Hakk'ın muhabbetine mazhar olur ve O'na kurbiyet kesbeder. Bütün bunlar o kulun say ve gayreti yanında Cenab-ı Hakk'ın ona büyük bir lütfu, inayeti ve ihsanıdır.

İnsanın Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve keremi olan meziyetlerden dolayı O'nu hamd u sena etmesi bir şükr-ü hakikidir ve vicdanın gereğidir. Mütevazı bir kul, mütefekkir bir arif, hikmet-şinas bir zat, şuurlu ve kâmil bir insan Cenab-ı Hak'tan hakkıyla hayâ eder, Onu tazim, tespih ve tahmid ile secdeye kapanarak şöyle niyazda bulunur: “Yarabbi! Bu başı yaratan sensin. Kemal-i izzetine karşı, kemal-i zilletimle sana secde etmek vicdanî borcumdur, kulluğumun gereği ve bu başın hakiki vazifesidir.”

Amr bin Şeybe Hazretleri şöyle anlatır: "Bir gün Mekke'de Safa ile Merve arasında bulunuyorduk. Bir adamın katır üzerinde geldiğini, etrafındaki hizmetçilerin herkese sert davrandıklarını, adamın heybet ve ihtişam içinde olduğunu gördük. Aradan yıllar geçti. Bir gün Bağdat'a gitmişim. Orada başı açık, yalınayak, uzun saçlı ve perişan bir vaziyette olan bir adam gördüm. Sanki onu daha önce görmüş gibiydim. Onu dikkatlice baktım. Adam, kendine dikkatle bakmamın sebebini sordu. **'Seni birine benzetiyorum, sanki seni daha önce Mekke'de ihtişamlı bir şekilde görmüştüm.'** dedim. Bunun üzerine adam şöyle dedi: 'Doğrudur, Mekke'de gördüğün kişi benim. Tevazu göstereceğime kibirlendim ve bu hâle düştüm'"

Evet akıllı, olgun ve şuurlu bir mümin ölmeden evvel kendisini her zaman hesaba çeker, ahiret için ne gönderdiğine bakar. Zira insanın ebedî bir hayatı kazanması, sonsuz nimetlere ve saadetlere nail olması, ancak bu fani dünyada yapmış olduğu ibadetlerine, hayır ve hasenelerine bağlıdır. Nitekim bir ayette mealen şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Allah'ın azabına maruz kalmaktan korunun. Herkes yarın ahireti için ne gönderdiğine dikkat etsin.”[5]

Bediüzzaman Hazretleri şöyle buyurur:

"İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Senin önünde çok korkunç büyük mes'eleler vardır ki, insanı ihtiyâta, ihtimama mecbur eder."

Birisi: Ölümdür ki, insanı dünyadan ve bütün sevgililerinden ayıran bir ayrılmaktır.

İkincisi: Dehşetli, korkulu ebed memleketine yolculuktur."

Üçüncüsü: Ömür az, sefer uzun, yol tedariki yok, kuvvet ve kudret yok, acz-i mutlak gibi elim elemlere maruz kalmaktır."

"Öyle ise, bu gaflet ü nisyan nedir? Devekuşu gibi başını nisyan kumuna sokar, gözüne gaflet gözlüğünü takarsın ki Allah seni görmesin. Veya sen O'nu görmeyesin. Ne vakte kadar zailat-ı fâniyeye ihtimam ve bâkıyât-ı daimeden tegafül edeceksin?"[6]

Akıbetinden Korkmak

Akıllı bir insan, bugünden yarınını, yazdan kışını, dünyada iken ahiretini düşünen, ona göre hazırlık yapandır. Mevtin şiddeti, kabir azabının dehşeti, haşrin azameti, celali isimlerin tecellisi olan cehennem üzerine konulmuş sıratın vahşeti, mizanın ince hesabı gibi insanın önünde büyük imtihanlar ve çetin yollar vardır. İşte müminler bu çetin imtihanlardan iman, ubudiyet ve takvalarına göre başarılı olacaklardır Aynı şekilde, Yunus'un; "Sırat kıldan incedir / Kılıçtan keskicedir." ifadeleriyle tasvir ettiği Sırat Köprüsü'nden de ameline, takvasına, ihlas ve sadakatine göre kimi berk gibi, kimi şimşek gibi, kimi de hayal suretinde ve bazıları da rüya gibi geçecek.Cenab-ı Hakk'ın emirlerini yerine getirmeyip ömrünü isyan ve günahlarla geçirenler, istikamet dairesinde yaşamayanlar ise sıratı geçemeyecek veya geçerken perişan olacaklardır. Peygamber Efendimiz (sav.) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyururlar:

"Kıyamet günü, sırattan geçerken müminlerin duası: 'Selamet ver Allah'ım! Selamet ver Allah'ım.' olacaktır."

Evet, imanı muhafaza için yasak edilen şeylerden ve günahlardan kaçınıp emir

dairesinde hareket etmek gerekir. Kâmil bir müminin, akıbeti hakkında havf ve endişe içinde olması, ubudiyet vazifelerini layıkıyla ifa edememe tehlikesine karşı titremesi gerekir. Sahabeler, hatta cennetle müjdelenen aşere-i mübeşşere ve bütün kâmil insanlar, akıbetlerinden daima endişe edip, hüsn-ü akıbet için her an Allah'a sığınmış ve O'na niyazda bulunmuşlardır. Onların bu hassasiyetleri ve davranışları bize örnek olmalıdır.

"Hesaba çekilmeden evvel, kendinizi hesaba çekiniz."

buyuran Hz. Ömer (ra.), ziyadesiyle ibadet eder ve çok korkardı. Kur'an okuduğu veya dinlediği zaman bazen bayılır ve saatlerce kendine gelemezdi. Hâlbuki o, cennetle müjdelenen on kişiden biri idi. Bir gün kalbini kaplayan haşyet-i ilahi ile yerden bir saman çöpü alarak şöyle dedi: "Keşke ben de bunun gibi bir çöp olsaydım.."

Nesai'nin Sünen'inde de ifade edildiği gibi **Huzeyfe bin Yeman** (ra) Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sırdaşı ve emini idi. Allah Resulü (sav.) münafıkların isimlerini sadece ona bildirmişti. Bunun içindir ki, Ebü'd-Derda (ra.) onu kastederek şöyle der:

"İçinizde, kendisinden başkasının muttali olmadığı sırları bilen sırdaş yok mudur?"

Münafıklardan biri öldüğü zaman Peygamber Efendimiz (sav.) onların cenaze namazını kılmazdı. Yine bir gün onlardan birisi ölmüştü. Peygamber Efendimiz (sav.) cenaze namazına gelmediği gibi, Ebu Huzeyfe de namazı kılmadan oradan uzaklaşır. Hz. Ömer (ra.) onu evine kadar takip eder ve kapıyı çalar. Ebu Huzeyfe dışarı çıkınca;

"Ey Ebu Huzeyfe, bu ölen kişi de münafıklardan mı?" diye sorar. Ebu Huzeyfe:

"Ya Ömer, beni zor durumda bırakma, bu Hz. Peygamberin (sav.) bana sırrıdır, o sırrı ifşa edemem." der. Fakat Hz. Ömer'in ısrarı karşısında fazla dayanamayan Ebu Huzeyfe:

"Evet, bu da onlardandı." diye cevap verir. Bunun üzerine Hz. Ömer (ra.) Huzeyfe bin Yeman'ın (ra.) iki yakasından tutar ve gözyaşlarını dökerek şöyle haykırır:

“Ey Huzeyfe! Allah aşkına söyle ben de onlardan mıyım?”

Hız. Peygamber (sav.)’in ahireti teşriflerinden sonra da Hız. Ömer (ra.) Hüzeyfe’ye (ra.): **“Valilerim arasında münafıklardan kimse var mı?”** diye sorduğunda, o; *“Evet, bir tane var.”* der. Hız. Ömer, **“O kimdir?”** diye sorunca, Hüzeyfe (ra.): *“Onun ismini veremem.”* der.

Hız. Ömer’in (ra.) kısa bir zaman sonra o kişiyi görevden aldığını rivayet edilmektedir. Bu da Hız. Ömer’in ferasetini göstermektedir. Hız. Ömer (ra.) gibi son derece celalli ve heybetli birinin münafıkların isimlerini bilmemesi büyük bir lütuftur, aksi hâlde o bu duruma hiç tahammül edemezdi. Demek ki her sır, her insana söylenmez.

Kûfe’de dünyaya gelen ve Basra’da vefat eden, tefsir, hadis ve fıkıh sahasında büyük bir âlim ve müçtehit olan, züht ve takvada örnek gösterilen ve birçok talebe yetiştiren **Süfyan-ı Servi Hazretleri** (Hicri 97-161), vefatı esnasında sürekli ağlamakta imiş. Etrafında bulunan talebeleri:

“Efendi Hazretleri siz hep takva dairesinde yaşadınız ve her hangi bir günahınıza da kimse şahit olmuş değildir. Acaba sizi sürekli ağlatan bu durum nedendir?” deyip üzüntülerini bildirmişler. Bunun üzerine o büyük insan talebelerine şu ibretli cevabı vermiş:

“Şunu iyi bilin ki, dağlar kadar günahım olsa asla ağlamam, benim ağlamam ve endişem, acaba bu emaneti güzel bir şekilde teslim edip, bu ölüm geldiğini iman ile aşım aşamayacağımdan.”

İmam-ı Ali (ra.) bir gün Kufe’de sabah namazını eda etmişti. Yüzünde bir hüzün ve keder alameti okunuyordu. Bunun sebebini soran kişilere şöyle dedi:

“Hız. Peygamber’in ashabını gördüm. Ancak onlara benzer kimseleri şimdi göremiyorum. Onun ashabı sabaha kadar namaz kılar ve Kur’an okurdu. Gâh ayakta, gâh anlına yere koyarak ibadet ederlerdi. Sabah olunca da rüzgârlı bir günde ağaçların sağa sola titreyerek Allah’ı zikretmeleri gibi, onlar da öyle titrerler, gözlerinden dökülen yaşlar elbiselerini ıslatırdı. Şimdi ben kendimi gaflete dalmış bir cemaat içinde görüyorum.”

Hz. Ali'nin (ra.) bundan sonra vefatına kadar gülmediği rivayet edilmektedir.

Peygamber Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurur:

“Hikmetin başı Allah korkusudur.”

Hikmet bir nurdur ki, hak ile batılı ve hayır ile şerri birbirinden tefrik eder. O öyle faydalı bir ilimdir ki, insanı, salih amellerle Cenab- Hakk'a yaklaştır, O'nun muhabbetine ve rızasına mazhar eder. Kişiyi Allah'tan hakkıyla korkup, yasaklarından sakındırır.

Allah'tan korkmanın birçok mertebesi vardır. En aşağı mertebesi, insanın kendini küfürden sakınması, vasat mertebesi kişinin günahlardan sakınmasıdır. En yüksek mertebesi ise, insanın Cenab-ı Hakk'ın muhabbet ve marifetine mani olacak her şeyden kalbini muhafaza etmesidir. Her hikmet, güzellik ve iyilik Allah korkusundan meydana gelir. Cenab-ı Hak kendisinden korkanı sever ve onu korkutmaz. İmanı kemale eren bir mümin, Allah'tan korkmaktan lezzet alır.

Bir ayette mealen şöyle buyrulur:

“Ey iman edenler! Allah'tan O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak Müslümanlar olarak can verin.”[7]

Bu ayet, Müslümanların Allah'tan gereği gibi korkmalarını, dünyevi ve uhrevi felaketlerden korunup, hidayet ve saadete nail olmalarını emretmektedir. Allah korkusu, insanı her türlü kötülükten, dalaletlerden, afetlerden, tehlikelerden, zararlı şeylerden ve günahlardan muhafaza eder; sırat-ı müstakime isal eder ve onu ebedi saadete mazhar kılar. Günahlardan kaçınıp, dinin emirlerini yerine getiren bir insan, imanını tehlikelerden koruduğu gibi, Allah katında da insanların en çok ikram edileni ve en sevgilisi olur. Allah korkusu insanın aklına nur ve rehber olur. Bir insanın Allah'tan korkması ve akıbetinden endişe etmesi yaratılışın ve aklın gereğidir. Gökyüzüne siyah bir bulut geldiğinde; “Acaba Allah bize bir afet mi verecek” diye Peygamber Efendimiz (sav.)'in benzi sararırdı.

Bediüzzaman Hazretlerinin buyurduğu gibi, Cenab-ı Hakk'ın; “Cemaline muhabbet etmek ve celâlınden havf etmek” imanın ve aklın gereğidir. Cenab-ı Hakk'ın Rahman, Rahim, Rezzak, Gaffar, Müzeyyin gibi cemali isimleri muhabbeti iktiza ettiği gibi, Kahhar, Cebbar, Aziz, Mütekebbir gibi celali isimler de havfı yani korkuyu gerektirir.

Korkunun Ölçüsü

“Ey Resulüm, de ki: Ey insanlar! Eğer Allah’ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah’ta sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah Gafurdur, Rahîmdir.”[8]

ayetinde açıkça ifade edildiği gibi, Cenab-ı Hakk’ı sevmenin yolu ve ölçüsü O’nun bütün emirlerini yerine getirmek, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) sünnetlerine tabi olmaktan geçer. Bütün insanlık âlemi için, “Üstad-ı Mutlak, Muktedâ-yı Küll, Rehber-i Ekmel, Şems-i Hidayet” olarak gönderilen Resûl-i Ekrem’in (sav.) bütün sünnetleri elden geldiğinde hayatımıza tatbik edilmeli ve O hidayet rehberi ferdî ve içtimaî hayatımızın her safhasına örnek alınmalıdır.

“Eğer Allah'a muhabbetiniz varsa, Habibullah'a ittiba edilecek. İttiba edilmezse, netice veriyor ki: Allah'a muhabbetiniz yoktur.” Muhabbetullah varsa, netice verir ki: Habibullah'ın Sünnet-i Seniyesine ittiba intac eder.”[9]

Evet, Allah sevgisinin ölçüsü; iman, salih amel ve Peygamber Efendimizin (s.a.v.) sünnetine ittiba etmek olduğu gibi, Allah korkusunun ölçüsü de O’nun yasak ettiği şeylerden, haramlardan, günahlardan ve hatta şüpheli şeylerden sakınmaktır. Özetle Allah sevgisinin ölçüsü salih amel, O’ndan korkmanın ölçüsü ise takvadır. İnsana korku hissi, Allah’tan hakkıyla korkması yani yasaklarından sakınması için verilmiştir. İnsandaki korku ve sevgi hissi, terakkinin iki büyük esası olan “ takva ve amel-i salih” meyve verir. İnsan Allah’ı sevmek, O’na itaat etmek ve O’ndan korkmakla rıza-yı ilahiyeye nail olur, dostluk mertebesine mazhar olur.

Erbab-ı irfan buyururlar ki, **“Allah korkusu ikidir: Biri, Cenab-ı Hakk’ın azabından korkmaktır ki, isyan edenlerin korkusu bu kabildendir. Diğeri ise; Allah u Teâlâ’nın celal ve azametini tefekkürden meydana gelen bir korkudur. Bu korku hiçbir mahlûkun -ister melek-i mukarreb olsun, ister nebiyy-i mürsel olsun- kalbinden çıkmaz.”**

İmanı muhafaza için günahlardan kaçınıp emir dairesinde hareket etmek her mümin için gereklidir. Çünkü günah işleyen bir kimse iman dairesinden çıkmasa bile, küfre giden yola bir kapı açmış olur. Bediüzzaman Hazretlerinin buyurduğu gibi; **“Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol vardır.”** Onun için hemen tövbe ve istiğfar etmek lazımdır. Günahlardan kaçınıp, dinin emirlerini yerine getiren bir insan, imanını bu tehlikeden muhafaza eder.

Sevgi ve korku, ferdî ve içtimaî hayat için en büyük iki unsurdur. Bir hane

idaresinden, köy, şehir ve devlet idaresine kadar cemiyet hayatının her kademesinde nizamın zembereği, intizamın esası sevgi ve korkunun beraber ve dengeli olmasıdır. İnsanlar arasında hürmet ve şefkatin, itaat ve disiplinin bu temele dayanmasıyla içtimaî hayatta ahenk hâsıl olur. Gayr-i meşru şeylere karşı olan meyil, ancak Allah korkusuyla dizginlenir.

Bir devletin veya hükümetin kuvvet hâkimiyeti fanidir, geçicidir. Baki olan adaletin tanzimi ve hâkimiyetidir. Kanunlar tam nafiz ve âdil olduğu müddetçe hükümferma olabilir. Bir devletin asayışı ancak hâkim kanunlarla mümkündür. Devlet öyle kanun yapmalı ki, fertler onu hem benimsemeli hem emin olmalı, hem sevmeli hem de korkmalıdır. Zişevket bir devlet zihâşmet bir milletten, adil ve nafiz kanunlardan meydana gelir. Haşmet ise ilim ve servet ile mümkün olur.

Allah korkusunun hâkim olduğu kalpler her iki dünyanın saadetine nail olurlar. Namus, iffet, haysiyet ve şerefin koruyucusu Allah korkusudur. Bir insanın kalbinden Allah korkusu silinirse, artık o insanda ulvî değerlerden hiçbir eser kalmaz.

İnsandaki havf ve muhabbeti Bediüzzaman Hazretleri, veciz bir üslupla şöyle tahlil etmektedir:

"İnsanın havfe ve muhabbete âlet olacak iki cihaz fitratında derc olunmuştur. Alâ külli hâl o muhabbet ve havf, ya halka veya Halika müteveccih olacak. Hâlbuki halktan havf ise, elim bir beliyedir. Halka muhabbet dahi, belâlı bir musibettir; çünkü, sen öylelerden korkarsın ki, sana merhamet etmez veya senin istirhamını kabul etmez. Şu hâlde havf elim bir belâdır."

"Demek, sevdiğin şeyler ya seni tanımıyor, ya seni tahkir ediyor, ya sana refakat etmiyor. Senin rağmına müfarakat ediyor. Madem öyledir, bu havf ve muhabbeti öyle birisine tevcih et ki, senin havfin lezzetli bir tezellül olsun. Muhabbetin zilltsiz bir saadet olsun. Evet, Hâlik-ı Zülcelâl'inden havf etmek, O'nun rahmetinin şefkatine yol bulup iltica etmek demektir. Havf, bir kamçıdır; O'nun rahmetinin kucağına atar. Malûmdur ki, bir valide, meselâ bir yavruyu korkutup sinesine celbediyor. O korku, o yavruya gayet lezzetlidir. Çünkü; şefkat sinesine celbediyor. Halbuki, bütün validelerin şefkatleri, rahmet-i İlâhiyye'nin bir lem'asıdır. Demek, havfullahda bir azim lezzet vardır. Madem havfullah'ın böyle lezzeti bulunsa, muhabbetullahda ne kadar nihayetsiz lezzet bulunduğu malûm olur. Hem Allah'tan havf eden, başkalarının kasavetli, belâlı havfından kurtulur. Hem Allah hesabına olduğu için mahlûkata ettiği muhabbet dahi, firaklı, elemli olmuyor." [10]

Bediüzzaman Hazretleri başka bir eserinde ise korkunun hikmetini şöyle ifade eder:

"Cenab-ı Hak havf damarını hıfz-ı hayat için vermiş, hayatı tahrib için değil! Ve hayatı ağır ve müşkil ve elîm ve azab yapmak için vermemiştir."[11]

Bediüzzaman Hazretleri insana verilen kuvve-i akliye, kuvve-i gadabiye ve kuvve-i sheviyenin üç mertebesi olduğunu ifade ettikten sonra şöyle der:

"Ve keza kuvve-i gazabiyenin tefrit mertebesi cebanettir ki, korkulmayan şeylerden bile korkar. İfrat mertebesi tehevürdür ki, ne maddî ve ne manevî hiç bir şeyden korkmaz. Bütün istibdadlar, tahakkümler, zulümler bu mertebenin mahsulüdür. Vasat mertebesi ise şecaattir ki; hukuk-u diniye ve dünyeviyesi için canını feda eder, meşru' olmayan şeylere karışmaz."[12].

"Evet her hakikî hasenat gibi cesaretin dahi menbaı, imandır, ubudiyettir. Her seyyiat gibi cebanetin dahi menbaı, dalalettir. Evet tam münevver-ül kalb bir âbidi, küre-i arz bomba olup patlasa, ihtimaldir ki, onu korkutmaz. Belki hârika bir kudret-i Samedaniyeyi, lezzetli bir hayret ile seyredecek. Fakat meşhur bir münevver-ül akıl denilen kalbsiz bir fâsık feylesof ise; gökte bir kuyruklu yıldızı görse, yerde titrer. "Acaba bu serseri yıldız Arzımıza çarpmasın mı?" der; evhama düşer. (Bir vakit böyle bir yıldızdan Amerika titredi. Çokları gece vakti hanelerini terk ettiler.)"[13]

Reca

Reca, bir kulun günahı ne kadar olursa olsun, Cenab-ı Hakk'ın şefkat ve merhametine sığınması, O'nun rahmetinden ümit kesmemesidir.

Reca, insanın nice feyizlere mazhar olup, kurb-u ilahiyeye mazhar olmasında en sağlam ve selametli yoldur. Bir ayette mealen şöyle buyrulmaktadır:

"Ey inananlar, hepiniz Allah'a tevbe edin ki, korktuğunuzdan emin olup, umduğunuza kavuşasınız."[14]

Başka bir ayette ise mealen şöyle buyrulur:

"De ki: Ey haddi aşarak nefislerine karşı israf etmiş olan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümid kesmeyin. Çünkü Allah, bütün günahları"

bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”[15]

Ayette **“Allah bütün günahları bağışlar.”** ifadesi çok önemlidir. Cenab-ı Hakk’ın rahmeti gazabını geçmiştir, O dilerse ve hikmeti iktiza ederse kulun bütün günahlarını bağışlar. Bu bakımdan, insan asla ümitsizliğe kapılmamalı, her zaman tövbe ve istiğfar, dua ve niyaz ile O’nun dergâhına yönelmelidir. Cenab-ı Hakk’ın şanı ulûhiyetinden ki, dergâhına yönelen gönülleri ve O’na açılan elleri asla boş çevirmez, onlardan gaflet perdesini kaldırır. Hz. Âdem babamız tövbe ederek bağışlanmadı mı?

Allah, **Gafur’dur, Tevvab’tır.** Allah, günahlarından dolayı pişman olup kendisine yönelen kulunun tövbesini kabul edip affeder. Allah affedicidir ve affı sever.

Peygamber Efendimiz (sav.) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmaktadır:

“Bir kişi, bir özür dilese, yani pişman olup tövbe etse bin günahı affedilir.”

Peygamber Efendimiz (sav.) bir başka hadis-i şeriflerinde de şöyle buyurmaktadır:

“Bir insan bütün yiyecek ve içeceğini devesinin sırtına yükleyip çölde giderken devesini kaybetse, başını iki eli arasına alıp düşünürken birden başını kaldırıp devesinin yanında durduğunu görse ne kadar sevinir. İşte Allah günahlarından tövbe edip kendisine dönen kulu için öyle sevinir.”

Evet, Allah’ın rahmeti güneş gibidir. Güneş hiç kimseye küsmez ve ışığı ile herkesi aydınlatır. Gözünü, kapayıp güneşten istifade etmek istemeyen olursa o başka meseledir. İnsan maddî kirlilerden yıkanmak suretiyle temizlendiği gibi, manevî kirlilerinden ve günahlarından da tövbe ve istiğfar ile temizlenmelidir.

Bu konuda Bediüzzaman Hazretleri şöyle buyurmuştur:

“Senin elinde gayet zâif, fakat seyyiatta ve tahribatta eli gayet uzun ve hasenatta eli gayet kısa, cüz’-i ihtiyarî namında bir iraden var. O iradenin bir eline duayı ver ki, silsile-i hasenatın bir meyvesi olan Cennet’e eli yetişsin ve bir çiçeği olan saadet-i ebediyeye eli uzansın. Diğer eline istiğfarı ver ki, onun eli seyyiattan kısalsın ve o şecere-i mel’unenin bir meyvesi olan

Zakkum-u Cehennem'e yetişmesin. Demek dua ve tevekkül, meyelan-ı hayra büyük bir kuvvet verdiği gibi; istiğfar ve tövbe dahi, meyelan-ı şerri keser, tecavüzatını kırar.”[16]

Şeytanın en mühim bir desisesi ve oyunu da, insana kusurunu göstermemesi ve itiraf ettirmemesidir. Tâ ki, o insan istiğfar ve tevbe edip Allah’a sığınmasın. Şeytanı dinleyen ve nefsine mağlup olan bir insan, kusurunu görmek istemez; görse de, avukat gibi kendini savunur. İnsan nefis ve şeytandan her an dergâh-ı ilahiye sığınmalı ve lisanından “esteğfirullah” kelimesini düşürmemelidir. Zira, Hz.Yusuf (as.) gibi bir Peygamber-i âlişan dahi:

“Ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü nefis daima kötülüğe sevkeder.”[17]

dediği hâlde, âciz, fakir ve kusurlu olan bir insan nasıl olur da nefsine ve enaniyetine itimat edilebilir?

Bediüzzaman Hazretleri de bu konuda şöyle der:

“Nefsini ittiham eden, kusurunu görür. Kusurunu itiraf eden, istiğfar eder. İstiğfar eden, istiaze eder. İstiaze eden, şeytanın şerrinden kurtulur. Kusurunu görmemek o kusurdan daha büyük bir kusurdur. Ve kusurunu itiraf etmemek, büyük bir noksanlıktır. Ve kusurunu görse, o kusur kusurluktan çıkar; itiraf etse, afva müstehak olur.”[18]

Öyle ise Cenab-ı Hakk’ın rahmetinden asla ümit kesmeden günahlarına tövbe etmek, O’nun sonsuz şefkat ve merhametine sığınmak gerekir. Zira kulların sayıları sınırlı olduğu gibi, onların günahları da ne kadar çok olursa olsun sayılıdır, mahduttur, sınırlıdır. Bütün insanların günahları Allah’ın şefkat ve merhameti yanında denizden bir damla su veya bir kuşun gagasındaki bir toprak kadardır. Vacibü’l-Vücut, hakiki ma’but, ezelî ve ebedî olan Cenab-ı Hakk’ın ilmi nihayetsiz, lütuf ve keremleri payansız, isimleri sonsuz, şefkat ve merhameti sınırsızdır. O’nun af ve mağfireti hesaba gelmez, ihsan ve lütufları dünya ve ahrete sığmaz.

Günahkâr bir kul günahlarından dolayı nedamet eder ve samimi olarak tövbe ederse Cenab-ı Hak onun günahlarını bağışlar ve cennetine koyar. Zira bir ayette mealen şöyle buyrulur:

“Ey iman edenler! Samimi bir tövbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar.”[19]

Bir hadis-i kutside de şöyle buyrulur:

“Ey Âdemoğlu, sen tövbe edip bana dua ettiğin ve benden umduğun sürece, işlediğin günaha aldırmadan seni bağışlarım, işlediğin günahlar gökteki bulutlara erişse bile, benden bağışlanma dilediğinde seni bağışlarım.”

İşte Cenab-ı Hakk'ın kullarına karşı olan şefkat ve merhameti!..

Başka bir hadis-i kutside ise şöyle buyrulur:

“Şayet benim kullarım günah işlemeselerdi, onları yok eder, isyan eden mahlûklar yaratırdım.”

Buradaki asıl maksat, derin hikmet ve ince sır; Cenab-ı Hakk'ın Gafur ve Rahîm isimlerinin tecelli etmesidir. Zira melekler yiyip içmediğinden ve günah işleme kabiliyetleri olmadığından onlarda Gafur ve Rezzak isimleri tecelli etmemektedir

Bir kul için en selametli yol, havf ve recadır. Bir mümin kendine korku ve ümidi iki kanat yapıp bir kuş gibi uçarak cennette konaklar. Hz. Ömer (ra.) şöyle buyurmaktadır:

“Mahşer gününde; ‘Sadece bir fert cennete girecek.’ diye bir nida olsa; ben umut ederim ki o fert ben olayım. ‘Yahut sadece bir kişi cehenneme girecek’ dense, o kişi ben olabilirim, diye de korkarım.”

İşte havf ve recanın ölçüsü.

Bir mümin hayatını korku ve ümit arasında devam ettirir. Bir insan ne hayır ve

hasenatlarına, ibadet ve taatlerine bakıp cenneti garanti görmeli, ne de isyan ve günahlarını düşünerek mutlaka cehenneme gideceği vehmine kapılmamalıdır. Şunu da unutmayalım ki; **“Nasıl yaşarsanız, öyle ölürsünüz; nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz.”**

Cenab-ı Hak ulvi vasıflarla mücehhez kıldığı ulu'l-azm peygamberden Hz. İbrahim (as.)'a azamet ve kudretini büyüklüğünü müşahede etmesi için arş-ı alaya ref eylemiş ve ona o âlemlerdeki manzaraları, maceraları ve ahvalleri göstermiş. Hz. İbrahim insanların isyanlarını, günahlarını ve azim cürümlerini müşahede edince bu hâlden ziyadesiyle rahatsız olmuş ve onların helak olmaları için beddua etmeye başlamış. Bunun üzerine **Rahîm** ve **Kerîm** olan Yüce Allah o peygamber-i alişana şöyle hitap etmiş:

“Ya İbrahim! Ben kullarıma karşı elbette ki senden daha ziyade şefkatli ve merhametliyim. Sen kullarımın isyanlarını ve günahlarını bir defa müşahede edince hemen onların helak olmalarını ve kakra düşer olmalarını istedin. Ben onların isyanlarını her an müşahede ettiğim hâlde, onlardan lütuf ve ihsanlarımı hiçbir zaman esirgemiyorum, kerem ve inayetimi yağmurlar gibi başlarından yağıdırıyorum. O isyan eden ve günah işleyen kullarım, eğer yaptıklarından dolayı pişman olup tövbe ederlerse, ben onları affederim.”

Sonsuz şefkat ve merhamet sahibi olan Cenab-ı Hak, o seçkin ve sevgili peygamberini daha sonra şöyle ikaz etti:

“Ya İbrahim, sen ulu'l-azm bir peygambersin ve duaları müstecap olan bir Nebi-yi âlişansın. Kullarımın isyanlarından dolayı onların helak olmaları için beddua etme, zira onlar bana karşı üç hâl üzere bulunurlar. Onlar yapmış olduğu isyan ve günahlardan tövbe ve istiğfar ederse, onları kabul ederim. Onların bu tövbeleri benim indi ilahiyemde makbuldür. Zira onların bazıları tövbe etmeseler de onların evlatlarından veya istikbalde gelecek nesillerinden iman edip amel-i salih işleyecek evlatları olacaktır. (Ebu Cehilin oğlu İkrime gibi.) Bazıları da tövbe etmeden vefat ederlerse, benim huzuruma çıktıkları zaman istersem onları affeder, istersem azap ederim. Bu da adaletimin icabındandır.”

Dipnotlar:

-
- [1] Nursi, B.S., *Mesnevi-i Nuriye*.
[2] *Nisa Suresi*, 4/79.
[3] Nursi, B.S., *Mesnevi-i Nuriye*.
[4] Nursî, B. S., *Sözler*.
[5] *Haşir Suresi*, 59/18.
[6] Nursî, B.S., *Mesnevi-i Nuriye*.
[7] *Al-i İmran Suresi*, 3/102.
[8] *Al-i İmran suresi*, 3/31.
[9] Nursî, B.S., *Lem'alar*.
[10] Nursî, B.S., *Sözler*.
[11] Nursî, B.S., *Mektubat*.
[12] Nursî, B.S., *İşarat-ül İcaz*.
[13] Nursî, B.S., *Sözler, Üçüncü Söz*.
[14] *Nur*, 24/31.
[15] *Zümer Suresi*, 39/53.
[16] Nursî, B.S., *Sözler*.
[17] *Yusuf Suresi*, 12/53.
[18] Nursî, B.S., *Lem'alar*.
[19] *Tahrim Suresi*, 66/8.